

Cvi Loker

JEDAN STVARALAČKI ŽIVOT DR ING AVRAHAM AVIŠUR / VERBER

Apstrakt: Kratka biografija jednog od malobrojnih useljenika u Palestinu iz Kraljevine Jugoslavije između dva svetska rata. Verber je bio jedan od retkih ali veoma potrebnih inženjera budućoj jevrejskoj državi.

Ključne reči: Werber, Tarnopol, Jugoslavija, Palestina, voda, Izrael.

Reč je o cionističkom javnom radniku, hidrotehničaru po struci. On je bio među planerima i graditeljima jevrejske države. Živeo je u Palestini od kraja 1934. godine do svoje smrti u Jerusalimu 1970. g. Bio je stručnjak za probleme vodâ i navodnjavanja i kao takav bio je službenik *Jevrejske agencije* (Predstavništva jevrejskog stanovništva) u Palestini, zemlji koja je od 1918. bila pod kolonijalnim režimom, tzv. Mandatom, koji je *Društvo naroda* poverilo Velikoj Britaniji,¹ a bio je konsultovan i od strane sâme mandatarne vlasti. Bio je takođe savetnik i saradnik "Keren kajemet lejisrael"-a (Zemljišnog fonda) kao i ustanove "Palestine Land Development Corporation", koja se isto tako bavila zemljišnim pitanjima.

Avraham Avišur Verber (Werber) rodio se u tada istočno-poljskom – galicijskom gradu Tarnopolu (danas u Ukrajini) 1888. godine, gde je

¹Mandat je imao da primeni Balfurovu deklaraciju od 2. novembra 1917. g., kojom je trebalo u Palestini da se stvori "jevrejska nacionalna domovina za sve Jevreje". Do novembra 1917. Palestina je bila tursko područje. Do 1. jula 1920. vladala je britanska vojska, a odlukom Društva naroda (Lige nacija) u San Remu od 25. aprila 1920. dodeljena je Velikoj Britaniji kao "Mandat A". – XX-i Kongres Cionističke organizacije, koji je zasedao u Cirihi avgusta 1937, odbacio je Pilove preporuke, ali je ovlastio Egzekutivu da pregovara sa britanskom vladom o povoljnijim rešenjima.

u to vreme živelo više od 10.000 Jevreja. Tamo se školovao i maturirao. Detalji njegovog vaspitanja nisu nam poznati, ali jamačno je u to vreme stekao značajno poznavanje jevrejske vere i tradicije, a istovremeno je savladao moderni hebrejski jezik, kao što ćemo videti kasnije.²

Studirao je u Beču, gde je stekao titule inženjera i doktora hidrotehnike. Među njegovim profesorima ističe se profesor Fišer (Fischer) kojeg citira u jednoj nemačkoj brošuri objavljenoj 1950. godine.³

O njegovoj postdiplomskoj karijeri znamo da je stigao u SlavonSKI Brod, izgleda odmah po završetku I svetskog rata, gde se i zaposlio. Krajem 1919. održao je predavanje o 'izgradnji Palestine' u lokalnoj jevrejskoj opštini. Tekst toga predavanja štampao je u istom mestu 1920. godine.⁴ Još u decembru 1919. g. napisao je *Nacrt rada Hehaluca* (mladih koji se spremaju za odlazak u Palestinu).⁵

Kasnije se zaposlio i prešao u Beograd, ne znamo tačno kada, ali znamo o njegovim aktivnostima u Beogradu od početka 1930. g., sve do njegovog odlaska u Palestinu novembra 1934. g. Posedujemo dva štampana izvora o tome, i to:

1. Brošuru na francuskom jeziku štampanu u Liježu, a izdatu u Briselu, u Belgiji, 1931. godine. Sadrži referat koji je dr A. Verber (Werber) podneo XXV Kongresu navigacije u Veneciji.⁶

Konsultovani primerak je vlasništvo prof. dr Ignjata/Aleksandra Ignjatovića, Verberovog sina, koji živi u Beogradu i kome se zahvaljujem na pomoći i saradnji.

Iz posвете, pisane ćirilicom, upoznajemo profesorovu majku. Ona glasi: "G-ci Olgi Ignjatović, inženjeru, u znak osobitog poštovanja i prijateljsku uspomenu". Potpisano 6. marta 1932. g. Iz veze s tom kolegicom rodio se sin Ignjat/Aleksandar. Olga je umrla u Beogradu 1950. godine.

²Ne znamo koju gimnaziju je Verber pohadao. Znamo da je u Poljskoj bilo devet hebrejskih gimnazija, pa je jedna verovatno bila u Tarnopolu. Čak ako pretpostavimo da toga nije bilo u Tarnopolu, galicijski Jevreji su mahom dobro znali hebrejski i z Svętih knjiga, i talmudskih škola, makar samo s aškenaskim izgovorom, pa su lako mogli preći na sefardski način izgovora savremenog hebrejskog jezika.

³Izdatu u Lajpcigu (Leipzig). Tretira teoriju i praksu navodnjavanja.

⁴*Izgradnja Palestine*, izdanje Palestinskog ureda Saveza cionista Jugoslavije, Brod na Savi, 1920, 35 strana. Arhiv Eventov, C-482.

⁵Štampano u časopisu *Gideon*, Saveza židovskih omladinskih udruženja, Zagreb, br. 2 od 1. decembra 1919, str. 26-30. Primerak u Arhivu Eventov, JUG 449.

⁶Izdanje 'Stalnog Međunarodnog saveza navigacionih kongresa'. Naslov originala: *Rapport par dr ing. A. Werber* u Sekciji I: Interna navigacija, s. 64.

2. Brošuru *Radničke kase za pozajmice i štednju* u izdanju Gece Kona, Beograd 1932. godine ćirilicom, 22 strane, uključujući *Nacrt zakona o osnivanju radničkih kasa za pozajmice i štednju* str. 19-22).⁷

Očigledno to nije rad iz struke, ali se iz toga vidi da je Verber bio svestan jednog značajnog društvenog problema, pokušavši da doprinese rešenju istog, u želji da se umani beda radnika intervencijom države i poslodavaca, mimo radničkog pokreta i sindikata.

Toliko na osnovu objavljenih samostalnih radova za vreme boravka u Kraljevini Jugoslaviji.

O profesionalnom delovanju Verbera imamo svedočanstvo njegovog sina: "Bio je vrstan građevinar. Firma 'Pokret' izgradila je po njegovim planovima, uskotračnu železničku stanicu u Beogradu, a u okviru tog posla i Čukarički podvožnjak, koji još služi za vezu sa Banovim brdom, Čukaricom i dalje ka jugozapadu. Tu je i željezni most za usku prugu".

S druge strane, Arhiv Eventov u Jerusalimu, koji prikuplja podatke o jevrejskoj baštini sa jugoslovenskih teritorija, sadrži dopunske podatke o tom periodu Verberovog života. Tako, iz memoara Naftali-Bate Gedalje i Žaka Frida, saznajemo o Verberovoj aktivnosti u okviru jevrejske zajednice u Beogradu. Vodio je polemiku protiv Avrama Levića, bivšeg načelnika u Ministarstvu finansija pod Protićem, protivnika cionizma, 1932/1933. godine. Bio je među istaknutim članovima Mesne cionističke organizacije, u manjinskoj grupi revizionista, tj. desničarske struje, a 1932. godine osnovao *Klub cionista aktivista*, gde je pokrenuo, a po svemu izgleda i vodio, tzv. 'Hug ivri' (kružok za učenje hebrejskog jezika).⁸

U to vreme Verber je bio službenik ministarstva poljoprivrede, šef Direkcije hidrotehničkih radova.

Sada da pređemo na palestinsku fazu Verberovog života i rada.

Aprila 1934. pozvala ga je Jevrejska agencija da dođe u Palestinu kao stručnjak za korišćenje vodenih tokova. Verber se odazvao i stigao u Palestinu tokom novembra iste godine. Nastanio se u Jerusalimu i do kraja života je izrađivao planove, sisteme i statistike za maksimalno korišćenje izvora vode. U tom smislu pisao je i objavljivao svoje primedbe i predloge koje je neprekidno prenosio odgovarajućim ustanovama.

⁷U predgovoru napisanom u Dubrovniku u aprilu 1931 godine autor smatra da će "joj (=brošuri) nastati neprijatelji" ali je verovao da će ideja sama "da krči put" te je izrazio želju da "naša zemlja bude prva" koja bi provela takav zakon.- Vlasništvo prof. Ignjatovića.

⁸U lepoj knjizi Ženi Lebl, *Do konačnog rešenja - Jevreji u Beogradu 1521-1942*, Beograd 2001, navedeno na stranama 358 i 368, ali se Verber ne spominje u Indeksu knjige.

1936. godine oženio se Sarom Kovanski. Iz toga braka rodila se ćerka, koju je nazvao Meroma, po mestu Merom, svetištu u severnoj Galileji.⁹

Da vidimo šta doznajemo o njegovom radu iz štampanih izvora, koje navodimo hronološkim redom:

U broju od 3. avgusta 1937. g. dnevnika "Jerusalem Post" objavljen je članak A. Verbera pod naslovom *Water supply in the proposed Jewish state* = Snabdevanje vodom u budućoj jevrejskoj državi). U tom napisu on ispituje mogućnosti korišćenja vodenih tokova, naročito Jarkona, pritoke Jordana u svrhu rešenja tog problema. Između ostalog Verber kritikuje izjave jevrejskih predstavnika pred 'Britanskom kraljevskom komisijom'. To se odnosi na Komisiju lorda Pila, koja je 7. jula iste godine predložila podelu Palestine na dve države, arapsku i jevrejsku, s Jerusalimom kao međunarodnom enklavom.

Godine 1938. pripremao je monografiju o reci Jordanu i tražio finansijsku pomoć od Jevrejske agencije u tu svrhu.¹⁰ Ne znamo da li mu je molba uvažena.

Godine 1940. – Jevrejska agencija osniva 'Biro za istraživanje vodenih izvora'. Verber je bio među vodećim ljudima i te ustanove.

Godine 1943. podnosi "Report of the Litani sheme" (Izveštaj o planu korišćenja voda reke Litani koja teče duž libansko-palestinske granice i dalje kroz Liban). Tekst kucan na mašini na 47 listova. Stoga se Verber obraćao Političkom odeljenju Jevrejske agencije. Predviđao je topografska merenja kako u Libanu tako i na sirijskoj teritoriji.¹¹ Iste godine Verber se ponovo bavio jednim nestručnim društvenim problemom. Predložio je organizaciju dobrovoljne radne službe za stanovnike starije od 25. Koliko nam je poznato, ova ideja nije naišla na povoljan odjek i nije ostvarena po Verberovoj zamisli.

1946. Izašle su dve knjige, i to jedna pod naslovom:

Palestine – Land of Promise (Palestina – obećana zemlja)¹² i brošura *The Water problem of Eretz Israel* (Problem vode u Palestini).¹³

⁹Taj podatak potiče iz Tidharove hebrejske *Enciklopedije pionira*, Tel Aviv 1950, s. 1741/1742, s snimkom Verbera. Izvesni podaci ovog rada potiču iz Arhiva Eventov, Br. A 141.

¹⁰To smo pronašli u Centralnom cionističkom arhivu, Jerusalim, pod S25/6991.

¹¹Ibidem S44/339.

¹²Autori knjige su Robert R. Nathan, Oscar Gass i Daniel Creamer. To je ustvari cionistički program za novu državu. Delo ima 674 kvarto strane. Može se naći u svim većim bibliotekama.

¹³Izdanje "Palnews", novinske agencije, Tel Aviv 1946, str. 86. Po svojoj prilici o trošku autora. Arhiv Eventov YUG 301.

Prvo delo je rad trojice vodećih američkih ekonomista koje je štampano u Vašingtonu u vreme odlučujućih rasprava o sudbini Palestine. Iz istog saznajemo da je dr Verber, u septembru 1943. godine radio na projektu reke Litani, pritoke Jordana u Libanu (na str. 408), a malo kasnije je dr Verber zahtevao dodatni budžet od 10.000 funti sterlinga za nova ispitivanja (na str. 409). Autori te knjige morali su čitati gore navedeni Memorandum u rukopisu.

Drugo delo je Verberov "samizdat", u kojem izlaže svoje planove uz kritiku političara koji ne obezbeđuju potrebna sredstva za taj primordijalni domen ekonomije.

Godine 1945. – Verber šalje Memorandum, na hebrejskom jeziku, Robertu Roj Natanu, jednom od koautora pomenute knjige, na omiljenu mu temu "Racionalno planiranje vodne privrede za celu zemlju".¹⁴

Krajem 1947. do proleća 1948. godine Verber je bio član jevrejske delegacije u Sjedinjenim Američkim državama, koja je radila na priznanju nastajuće jevrejske države.

Iz godine 1950, našli smo Mapu predloženih kanala za navodnjavanje Negeva, južnog pustinjaškog dela zemlje. (V. priloženi prepis).¹⁵

Godine 1957. štampano je delo Avraham AVISHOOR (hebraizirano ime našeg Verbera) *Computation of flow in rivers from daily series* (Izračunavanje toka reka prema kišnim podacima).¹⁶

Poslednje poznato delo je na hebrejskom jeziku, objavljeno 5721, tj. 1961. godine pod naslovom *Hafihat hidrografim leekronot mugdarot vešimušan betihnun ha hidrologi* (Korišćenje hidrografa za određena načela i potrebe u hidrološkom planiranju).¹⁷

Iz svega se jasno nameće zaključak da je Verber celog svog aktivnog veka bio odan cionističkoj ideologiji i da se za nju borio svom snagom i perom.

Zapravo mogli bismo ga nazvati savršenim cionistom.

Tokom svog veka, on je ostvario glavne cionističke postulate. Dok je bio u galutu/dijaspori, delovao je u okviru jevrejskih cionističkih foruma,

¹⁴Ta mapa se nalazi u zbirci "Eran LAOR", pod br. Israel 134, Nacionalna biblioteka, Jerusolim.

¹⁵Centralni cionistički arhiv, fas. F 43/51; Verber je Robertu Nathanu, glavnom ekonomskom savetniku cionističke uprave poslao niz svojih predloga, među kojima se nalazi predlog kanala "Jordan-Kišon" s mapom u bojama, razmera 1:250000.

¹⁶Signatura 60 D 1990 Nacionalne biblioteke u Jerusalimu.

¹⁷Signatura 61 A 2105 Nacionalne biblioteke u Jerusalimu.

zalagavši se za jevrejsku samostalnu domovinu u Palestini; propagirao je hebrejski jezik kao nacionalni jezik Jevreja i podučavao ga je; kao konsekvantni cionist iselio se u Palestinu; a u samoj Palestini borio se kao centralna ličnost u planiranju i sprovođenju u delo vitalnih privrednih mera.

Najzad svojoj ćerki je dao hebrejsko i 'palestinsko' ime. Živeo je, radio je u celoj zemlji, jedno vreme boravio u Haifi i umro u Jerusalimu, Svetom gradu Izrailja, a od maja 1948. godine i prestonici Izraela.

Velike vizionarske – strahovito skupe – ideje Verbera, kao ni drugih poznatih stručnjaka kao Loudermilka, pa Džonsona, o spajanju kanalom Sredozemnog mora i Mrtvog mora, niti dovodenje vode direktno iz Jakona i Jarmuka na Jug nisu sprovedene u delo. One još čekaju na ostvarenje.

Verber je učestvovao u pripremama za isušivanje jezera Hule, što je i ostvareno. Uostalom, savremeni ekolozi nisu time baš oduševljeni, jer po njima trebalo je ostaviti bar jedan deo iskonskog jezera nedirnut, ali postoji 'otvoreni kanal vodovod za Negev' koji crpi vodu iz jezera Kineret i snabdeva vodom ceo južni region Izraela. Narodski rečeno, nije Verber za džabe radio.

Kao što je gore rečeno, njegov sin živi u Beogradu, a ćerka Meroma, udata Netzer otišla je u SAD. Sticajem sudbine, graditelj Izraela Avraham Verber, nije doživeo potomstvo u državi Izrael. Ali je zato njegov doprinos stvaranju Izraela opšte poznat i priznat.¹⁸

Cvi Loker

A CREATIVE LIFE – AVRAM AVIŠUR / WERBER, PH.D., ENG. –

SUMMARY

This paper provides a brief description of the very rich life of engineer Werber, born in what is today Ukraine, in Tarnopole (1888), who settled in Yugoslavia after WWI where, working as an engineer, he achieved outstanding results. Probably thanks to the fact that he proved to be an exceptional expert in hydrology, he was invited by the Jewish Agency to come to Palestine. Experts of his profile were, and still are, much needed in Israel, because in the severe climatic conditions prevailing in Israel they deal with the difficult issues of water supply. Engineer Werber provided a strong contribution to the development of Israel in the area of his expertise, especially related to water supply in the Negev desert.

¹⁸U navedeno delu Tidhara – opširan biografski opis; kraći se nalazi u knjizi Ženi Lebl, *Juče, danas – Doprinos Jevreja iz bivše Jugoslavije Izraelu*, Tel aviv 1999, str. 67/68 (hebrejski) i str. 81 (srpskohrvatski). – "Bilten", glasnik Hitahdut olej Jugoslavija (Udrženja doseljenika iz Jugoslavije) obeležio je jubilet 70. godišnjicu Verbera u broju 11 od god. 1958, a nakon smrti objavljen je nekrolog dr Žaka Kalderona u br. 6'7 od 10 juna 1970.